

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל תיאום ובקרה
האגף לחינוך מבוגרים

תיכונות
ככה עולים כיתה בחיים

רמת הבחינה: גמר
מועד הבחינה: חורף תשע"ט 2019
היקף הבחינה: 2 יח"ל
מספר השאלון: 990312

מדעי התנהגות - 2 יח'

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה בשאלון זה ארבעה פרקים:

יש לענות בגוף השאלון	פרק ראשון (10X4) 40 נקודות.
יש לענות בגוף השאלון	פרק שני (7X2) 14 נקודות.
יש לענות במחברת הבחינה	פרק שלישי (1X30) 30 נקודות.
יש לענות בגוף השאלון	פרק רביעי (4X4) 16 נקודות
	סה"כ
	100 נקודות

- ג. הוראות מיוחדות:
- קראו את ההנחיות בקפדנות לפני שתגשו לפתרון הבחינה.
  - כתבו בכתב ברור.
  - ציינו בתחילת כל נושא / אירוע / מושג את מספרו.
  - אין לענות על יותר נושאים / אירועים / מושגים מהמצוין בהנחיות.

פרטי מרכז ההשכלה:

שם: _____
קוד מוסד: _____
מקום בחינה: _____

פרטי הנבחן:

מספר הנבחן ברשימה: _____
שם נבחן: _____
שם משפחה פרטי
מס' ת"ז:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

בהצלחה!

שם המעריך: _____

ציון הבחינה: _____

פרק ראשון (40 נקודות)

לפניכם 12 שאלות. עליכם לענות על 10 שאלות בלבד.
הקיפו בעיגול את התשובה הנכונה ביותר. (4 נקודות לתשובה נכונה)

1. אינטליגנציה רגשית משפיעה על:

- א. תפקוד במצבי לחץ
- ב. יכולת הסתגלות לסביבה חדשה
- ג. תפקוד בהקשר חברתי
- ד. כל התשובות נכונות

2. מדעי ההתנהגות הוא תחום ידע המורכב מ:

- א. אנתרופולוגיה, פסיכולוגיה וסוציולוגיה
- ב. חינוך ומדעים מדויקים
- ג. כלכלה ורפואה
- ד. חינוך וחיזוי העתיד

3. הפסיכולוגיה היא מדע המתמקד ב:

- א. נפש האדם
- ב. תרבות האדם
- ג. פוליטיקה וחברה
- ד. גוף האדם

4. מאסלו, הפסיכולוג החברתי, זיהה את:

- א. משמעות החלום
- ב. הצורך בשליטה
- ג. פירמידת הצרכים המדרגת את צרכי האדם
- ד. השפעת ההנהגה על החברה

5. דימוי עצמי יכול

- א. להשתנות במהלך חיי האדם לרעה
- ב. להשתנות במהלך חיי האדם לטובה
- ג. להשפיע מאוד על הבטחון העצמי
- ד. כל התשובות נכונות

6. "דור הסנדוויץ'" הוא מונח המתייחס ל:

- א. אחים לילדים בכורים וילדי זקונים
- ב. אנשים בעלי מוטיבציה נבוהה במיוחד
- ג. אנשים עם דימוי עצמי נמוך
- ד. הורים לילדים המטפלים גם בהוריהם שלהם

7. מי אמור לטפל בקונפליקט בין בני זוג?

- א. פסיכיאטר
- ב. רופא משפחה
- ג. פסיכולוג חינוכי
- ד. פסיכולוג קליני או עובד סוציאלי

8. המונח טראומה פירושו:

- א. רגשות של סיפוק ושמחה
- ב. אדישות לעניין מסוים
- ג. זעזוע, תגובה רגשית קצונית ומצוקה
- ד. תחושת שליחות

9. מיחזור של מוצרים וחומרים מבטא ערך של:

- א. אהבה ונאמנות למולדת
- ב. שמירת הנקיון
- ג. צניעות
- ד. שמירה על איכות הסביבה

10. "סטטוס חברתי" של אדם מעיד על:

א. כמות הכסף שיש לו בחשבון הבנק

ב. מוצאו העדתי של הוריו

ג. המיקום שלו בסדר החברתי

ד. המטרות שהוא מציב לעצמו

11. אישה הבוחרת להיות נהגת מונית או טייסת קרב פועלת על פי:

א. עקרון שוויון ההזדמנויות בין המינים

ב. שבירת מוסכמות חברתיות על גברים ונשים

ג. כוח רצון ודבקות במטרה

ד. כל התשובות נכונות

12. המושג E.Q. פרושו:

א. אינטליגנציה תנועתית

ב. יכולת מנהיגות

ג. אינטליגנציה רגשית

ד. אינטליגנציה שכלית

פרק שני (14 נקודות)

בפרק זה 9 היגדים. ענו על 7 מתוכם. הקיפו במעגל "נכון" או "לא נכון".
(לכל תשובה מתאימה 2 נקודות).

1. בגיל המבוגר הזכרון לטווח הארוך נשמר, אך הזכרון לטווח הקצר ניזוק. **נכון** / לא נכון
2. במדינה דמוקרטית למיעוט אמורות להיות אותן זכויות כמו לרוב. **נכון** / לא נכון
3. "הקן המתרוקן" מתייחס לתהליך גירושין בין שני הורים. **נכון** / לא נכון
4. חשיפה לגרויים משפרת יכולת קוגניטיבית של ילדים. **נכון** / לא נכון
5. אמפתיה פירושה אדישות לזולת. **נכון** / לא נכון
6. הורים טובים מציבים גבולות ברורים לילדם. **נכון** / לא נכון
7. דחיית סיפוקים מעידה גם על אינטליגנציה רגשית. **נכון** / לא נכון
8. תינוק שצרכיו נענים ירחש אמון לאנשים בהמשך חייו. **נכון** / לא נכון
9. התפתחות הטכנולוגיה והתקשורת הפכה את העולם לכפר גלובלי. **נכון** / לא נכון

פרק שלישי (30 נקודות)

לפניכם 2 אירועים. **בחרו אחד מתוכם**. נא הקפידו לענות על כל השאלות הכלולות באירוע (לכל שאלה 10 נקודות). נא כתבו את התשובות במחברת הבחינה.

אירוע א'

רון ושי הם אחים. רון נולד שנה לפני שי. בילדותם, הוריהם נהרגו יחד בתאונת דרכים, וכל אחד מהם אומץ על ידי משפחה אחרת בתיווך רשויות הרווחה. רון אומץ על ידי משפחה של אמנים. האב המאמץ היה צייר ידוע והאם המאמצת הייתה מאירת ספרים בהוצאה גדולה. רון השתתף בחוגי ציור בילדותו ובגיל 15 הציג מעבודותיו בתערוכה ראשונה של בני נוער. הוא ידע תמיד שיעסוק בציור, ולכן גם למד בבית ספר גבוה לאמנות. הוא היה שמח ומסופק בעיסוק הזה והציור העניק משמעות לחייו. שי אומץ על ידי משפחת ספורטאים שבה הקפידו על תזונה בריאה ופעילות גופנית כדרך חיים. עם הזמן הוא הפך לבחור שרירי וחסון. אביו המאמץ עודד אותו ללמוד ספורט ב"מכון וינגייט". שי התאמץ להתקבל למכון בעיקר כדי להגשים את חלומו של אביו ולרצות אותו. רון ושי דומים זה לזה ונראים מרשימים. שניהם גבוהים, חסונים ובעלי פנים עגולות. רון רזה יותר משי, ושי שרירי ומוצק יותר מרון.

שאלות

א. הסבירו מהי סביבה. ציינו איך השפיעה הסביבה על כל אחד מהאחים.

סביבה היא כל מה שמסביב לאדם ושאיננו חלק מהתורשה הגנטית שלו אך הוא גורם משפיע בעיצובו ובהתפתחותו. לדוגמה – כל מה שהאדם קולט בחושיו, מקום מגוריו והאקלים שלו, האנשים הקרובים לו, התרבות והחברה שלו, מצבו הכלכלי, לימודיו והחוויות שחוה.
רון הצליח, למעשה, בעזרת הסביבה שלו להכיר ולגעת בתחום האמנות שאליו הוא נמשך מכיוון שהוא נחשף אליו מגיל מאוד צעיר. שי נחשף לעולם הספורט מקטנות וזה אפשר לו להתפתח בתחום.

ב. הסבירו את המושגים "מניע פנימי" ו"מניע חיצוני". מה היה המניע של כל אחד מהאחים

בבחירת לימודיו הגבוהים?

מניע פנימי – הרגשה של שמחה, סיפוק ותחושת הישג פנימית שגורמת לאדם לפעול. מניע חיצוני – תחושה של הישג שמקורה מחוץ לאני – כמו פרס או בונוס – שגורמת לאדם לפעול.

המניע של רון הוא מניע פנימי מכיוון שהוא מאוד רצה ללמוד אמנות וזה גרם לו לאושר ותחושת משמעות. המניע של שי הוא חיצוני מכיוון שהוא לא באמת רצה להתפתח בתחום הספורטיבי אלא עשה זאת כדי לשמח ולרצות את אביו המאמץ.

ג. מדוע האחים דומים מבחינה פיסית? מדוע רק שי שרירי?

האחים דומים פיסית מכיוון שהם אחים ובעלי תורשה זהה מאותם הורים. שי שרירי

מכיוון שרק הוא התמקד בספורט ופיתח את שריריו – השפעה סביבתית.

אירוע ב'

לשכונה מסוימת בתל אביב הגיעו פליטים רבים מדרום סודאן, שקיבלו מקלט בארץ. הם גרים יחד בדירות שכורות והשתלבו בעבודות תחזוקה וניקיון. תושבי השכונה התארגנו ויצאו לרחובות להפגין במחאה על קליטת העובדים הזרים. לטענתם, העובדים הזרים מעורבים במעשי גניבה, אלימות, ובמיוחד, בהטרדה של נשים. נוכחותם מורידה את ערך הדירות, הם גוזלים את מקומות העבודה של הישראלים, ומאיימים על רווחתם ושלומם של תושבי השכונה, שפחדים לצאת לרחוב. לטענת התושבים, מרביתם אינם פליטים אלא מהגרי עבודה, שמתכוונים לאט לאט להשתקע בארץ, וכך לנשל את התושבים. הם טוענים, כי יש לפנותם למתקני כליאה, ומשם לגרשם מהארץ. נציגי העירייה והמשטרה טענו, כי הם מבינים את חששותיהם של התושבים, אבל העובדות אינן תומכות בטענת העבריינות והאלימות. לכן קרוב לוודאי שמדובר בדעות קדומות שאינן מתבססות על המציאות ואינן הולמות את הערכים הדמוקרטיים של זכויות הפרט, סובלנות ושוויון. ישראל חתומה על אמנה בינלאומית, המחייבת מתן מקלט מדיני לפליטים הנרדפים בארצם, לכן מצופה מהתושבים לנקוט עמדה יותר חיובית ופחות גזענית כלפי הפליטים.

שאלות

א. הגדירו "דעה קדומה" והביאו לה דוגמה מהאירוע.

דעה קדומה היא עמדה נלמדת, שיפוטית ולרוב מערבת שלילה ורגש שלילי של אדם כלפי מישהו או משהו לפני שהאדם בחן ובא במגע עם נשוא הדעה. היא מבוססת בד"כ על שיוך חברתי, לאומי, עדתי, כלכלי ועוד. באירוע ניכרת הדעה הקדומה של תושבי העיר כלפי הפליטים. טענותיהם כלפי הפליטים אינן מבוססות על שום עובדה והן ניזונות מהרגש השלילי שלהם שהיה קיים בהם עוד לפני הגעת הפליטים לשכונה.

ב. הציגו כדוגמה חוק אחד של המדינה המבטא את ערכי השוויון, זכויות הפרט והסובלנות בדמוקרטיה הישראלית.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו – מאגד זכויות פרט הנגזרות מכבוד האדם וחירותו לאור היות ישראל דמוקרטיה. החוק קובע כי אין לפגוע בחייו, בכבודו, בגופו, בקניינו, בפרטיותו ובחופש התנועה שלו.

ג. נציגי העירייה החליטו לכנס את התושבים ואת הפליטים לחוג בית, שבו ישוחחו על הנושא, וינסו להביא לשיתוף פעולה הדדי לטובת שני הצדדים. באיזו תקשורת תמליצו להם להשתמש? הסבירו את סוג התקשורת שבחרתם ונמקו את בחירתכם.

תקשורת מקרבת, מגשרת ולא אלימה – סוג תקשורת שהיא אפקטיבית במצבים של קונפליקט בין קבוצות אוכלוסייה. מצד אחד הצדדים מבטאים כל אחד את עמדתו, חששותיו וצרכיו. מצד שני כל צד מקשיב באופן אמפטי לצד שמולו תוך ניסיון אמיתי להבין אותו ואת רגשותיו. שום צד לא דוחה אף היבט שהצד השני מציג, אלא מנסה באמת להבין. תקשורת זו כוללת חמלה, הכלה, בקשה והבעת צרכים. למעשה זה סוג התקשורת שיש לו את הסיכוי הגבוה ביותר להוביל שני מתעמתים להסדר כלשהו שבעקבותיו כל צד יהיה מרוצה באופן יחסי.

פרק רביעי (16 נקודות)

לפניכם 6 היגדים. בחרו 4 מתוכם. הסבירו את הטענה/חשיבה/אמירה המוצגת במשפט (לכל שאלה 4 נקודות).

1. על פי זיגמונד פרויד, אירועים קשים בשנות החיים הראשונות הינם בעלי השלכות להמשך החיים.

בשלב הינקות והילדות מתעצבת התשתית הנפשית של האדם. היחסים המתהווים בין התינוק לסביבה ובעיקר לאם קובעים קודם כל את תחושת הנינוחות והסיפוק שהוא חש. הוא מפתח תחושה ויכולת לבטוח באחרים ולאחר מכן ליצור קשרים חברתיים בילדות ומערכות יחסים בריאות בבגרות. לעומת זאת, מי שחווה בינקות או בילדות חוויות שליליות הדימוי העצמי שלו פגוע, הוא חווה כאב ואולי אף אשמה. כל אלה יכולים לגרום לשינויים ברמת הבקרה של הילד על גופו או ערעור היכולת בשליטה עצמית. התוצאה בטווח הארוך היא פגיעה ביכולת הבוגר להוביל את עצמו להשיג את מטרותיו וליצור מערכות יחסים משמעותיות.

2. תפקידה של כל מדינה הוא לזהות פערים ושסעים בין קבוצות שונות בעם ולצמצם אותם כדי לייצר אחדות וחוסן חברתי.

האוכלוסיה מורכבת מקבוצות שונות. ההבדלים ביניהן נובעים מפערים כלכליים – חברתיים, פערי גיל, פערי השכלה ופערים והבדלים תרבותיים. מצבים אלה מאיימים על רווחת התושבים, איכות חייהם כמו גם על תפקוד המדינה. אחדות, או פערים מצומצמים – והידיעה של הפרט שהמדינה אכן דואגת לו ומנסה במשאביה לקדם אותו, מורידה את רמת הכעס והתסכול שלו. בנוסף, המדינה, במסגרת החוק, צריכה לדאוג לשיוון הזדמנויות לכל, ולייצר מצבים בהם אוכלוסיות חלשות יותר תוכלנה להתקדם בעיקר מבחינה השכלתית וכלכלית.

3. תקשורת טובה ופתוחה בין הורים לילדיהם חשובה מאוד בגיל ההתבגרות.

השינויים הפיסיולוגיים והבלבול הפנימי בגיל ההתבגרות, גורמים לילדים לחפש את זהותם ולנסות לגבש אותה. שלב זה בחיים מתאפיין לא פעם באי הסכמה ובאי ציות להורים ולבעלי סמכות בכלל. באופן פרדוקסלי, למרות התנהגותם, הילדים זקוקים דווקא בתקופה זו לאוזן קשבת ולהכוונה. ערוץ תקשורת אפקטיבי יעזור להורה ולמתבגר לצלוח תקופה לא פשוטה זו ולהתקדם ממנה ללא תסכולים, כעסים ועם דימוי עצמי מחוזק לשלב הבא בחייהם.

4. אנשים נוטים ללכת אחרי מנהיג כריזמטי מתוך הזדהות והתלהבות.

מנהיג כריזמטי הוא אדם בעל קסם אישי רב שיודע להלהיב ולסחוף אחריו אנשים שלרוב מעריצים אותו. לאדם כריזמטי יש כישורים חברתיים ברמה גבוהה מאוד. הוא יודע לשכנע, לטעון טיעונים לוגיים ולהציג כל עניין בצורה אפקטיבית מאוד. הוא מעורר התפעלות ביכולת המילולית שלו וברמת הנאומים שלו. מי שנוטה אחר מנהיג כריזמטי מייחס לו לרוב תכונות נדירות או על אנושיות ורואה בו בעיקר את מה שהיה רוצה להאמין שהוא. זו גם הסיבה להתלהבות ממנו ולהזדהות אתו ואולם לא פעם קיים פער בין התדמית שנוצרת למנהיג לבין יכולותיו האמיתיות כמנהיג.

5. שימוש ברשתות חברתיות כמו "פייסבוק", "אינסטגרם" ו"טוויטר" הוא חשוב ומועיל.

עם זאת חיוני להיזהר מסכנות רבות האורבות למשתמשים בהן, במיוחד לילדים ונוער. הרשתות החברתיות יצרו מהפכה בתרבות הפנאי, באפשרויות להתארגנויות חברתיות, בזרות שהמשתמש יכול לייצר לעצמו ברשת, ביכולת השיווק והמכירה של מוצר או רעיון, ביכולת ללמוד וביכולת לגייס ולהציע עזרה בכל תחום.

עם זאת, הן יכולות גם להביא לתוצאות שליליות והרסניות. החרמה של ילדים חסרי ישע, התעללות, הוצאת דיבה, הפצת שקרים והלבנת פנים, התחזות, הטרדה מינית, פדופיליה, פשע ורמאות ועוד.

ילדים ונוער זקוקים להכוונה ולהדרכה בסבך הזה ולשימוש נכון ומתון ברשתות. יש לתת להם כלים להתמודדות והגנה מהיבטים קשים אלה.

6. לרשות כל משפחה עומדים משאבים כלכליים, חברתיים ותרבותיים, אשר מגבירים או

מפחיתים את ההזדמנויות ואת האפשרויות של בני המשפחה להתפתח ולהתקדם.

משאבים כלכליים יכולים ליצור סביבה בה יש יותר דגש על תרבות הפנאי ולתרבות על כל צורותיה מכיוון שצריכת תרבות עולה כסף. לדוגמה – ילד הלומד לנגן על כלי, עוסק בפעילות גופנית, באמנות או בלימוד שפה זרה, מבקר בתיאטרון ומטייל בארץ ובעולם – ילד כזה יהיה בעל מטען פנימי עשיר יותר וידע עולם נרחב יותר. לרוב, משפחה כזו תתחבר גם למשפחה שסגנון חייה דומה ואז נוצרת הפרייה הדדית. ומעל לכל – הורים שמשקיעים משאבים בהתפתחות האישית שלהם משפיעים לטובה על הילדים מכיוון שהם דוגמה חיה לדרך החיים הזו שאותה הם גם מכתיבים לילדיהם.

בהצלחה!